

ISSN 2227-2844

ВІСНИК

**ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

№ 1 (290) СІЧЕНЬ

2015

ВІСНИК

ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

№ 1 (290) січень 2015

Засновано в лютому 1997 року (27)
Свідоцтво про реєстрацію:
серія КВ № 14441-3412ПР,
видане Міністерством юстиції України 14.08.2008 р.

Збірник наукових праць внесено до переліку
наукових фахових видань України
(педагогічні науки)
Наказ Міністерства освіти і науки України № 793 від 04.07.2014 р.

Журнал включено до переліку видань реферативної бази даних
«Україніка наукова» (угода про інформаційну співпрацю
№ 30-05 від 30.03.2005 р.)

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 5 від 30 січня 2015 року)

Виходить двічі на місяць

Засновник і видавець –
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор – доктор педагогічних наук, професор Курило В. С.

Заступник головного редактора –

доктор педагогічних наук, професор Савченко С. В.

Випускаючі редактори –

доктор історичних наук, професор Михальський І. С.,

доктор медичних наук, професор Виноградов О. А.,

доктор біологічних наук, професор Іванюра І. О.,

доктор філологічних наук, професор Галич О. А.,

доктор філологічних наук, професор Глуховцева К. Д.,

кандидат філологічних наук, професор Пінчук Т. С.,

доктор філологічних наук, професор Дмитренко В. І.,

доктор педагогічних наук, професор Харченко С. Я.

Редакційна колегія серії „Педагогічні науки”:

доктор педагогічних наук, професор Ваховський Л. Ц.,

доктор педагогічних наук, професор Гавриш Н. В.,

доктор педагогічних наук, професор Докучаєва В. В.,

доктор педагогічних наук, професор Лобода С. М.,

доктор педагогічних наук, професор Караман О. Л.,

доктор педагогічних наук, професор Сташевська І. О.,

доктор педагогічних наук, професор Хриков Є. М.,

доктор педагогічних наук, професор Чернуха Н. М.

Редакційні вимоги

до технічного оформлення статей

Редколегія «Вісника» приймає статті обсягом 4 – 5 сторінок через 1 інтервал, повністю підготовлених до друку. Статті подаються надрукованими на папері в одному примірнику з додатком диска. Набір тексту здійснюється у форматі Microsoft Word (*.doc, *.rtf) шрифтом № 12 (Times New Roman) на папері формату А-4; усі поля (верхнє, нижнє, правє й лівє) — 3,8 см ; верхній колонтитул — 1,25 см , нижній — 3,2 см .

У верхньому колонтитулі зазначається: Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № ** (***) , 2012.

Статті у «Віснику» повинні бути розміщені за рубриками.

Інформація про УДК розташовується у верхньому лівому кутку без відступів (шрифт нежирний). Ініціали і прізвище автора вказуються в лівому верхньому кутку (через рядок від УДК) з відступом 1,5 см (відступ першого рядка), шрифт жирний. Назва статті друкується через рядок великими літерами (шрифт жирний).

Зміст статті викладається за планом: постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми та на які спирається автор; виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується ця стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з певним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; висновки з цього дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Усі перелічені елементи повинні бути стилістично представлені в тексті, але графічно виділяти їх не треба.

Посилання на цитовані джерела подаються в квадратних дужках після цитати. Перша цифра — номер джерела в списку літератури, який додається до статті, друга – номер сторінки, наприклад: [1, с. 21] або [1, с. 21; 2, с. 13 – 14]. Бібліографія і при необхідності примітки подаються в кінці статті після слова «Список використаної літератури» або після слів «Список використаної літератури і примітки» (без двокрапки) у порядку цитування й оформляються відповідно до загальноприйнятих бібліографічних вимог. Бібліографічні джерела подаються підряд, без відокремлення абзацем; ім'я автора праці (або перше слово її назви) виділяється жирним шрифтом.

Статтю закінчують 3 анотації обсягом 15 рядків (українською, російською) та 22 рядки (англійською) мовами із зазначенням прізвища, ім'я та по-батькові автора, назви статті та ключовими словами (3 – 5 термінів).

Стаття повинна супроводжуватися рецензією провідного фахівця (доктора, професора).

На окремому аркуші подається довідка про автора: (прізвище, ім'я, по батькові; місце роботи, посада, звання, учений ступінь; адреса навчального закладу, кафедри; домашня адреса; номери телефонів (службовий, домашній, мобільний).

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ

1.	Касьян Т. К. Організація навчання декоративно-прикладному мистецтву на Катеринославщині у другій половині XIX – на початку XX ст., як педагогічна проблема...	6
2.	Мальцева О. І. Антирелігійна пропаганда в школах радянської України (20 – 30-ті роки XX століття).....	11
3.	Маркова Н. В. Гендерні аспекти педагогічної професії.....	18
4.	Мороз В. П. Дослідження студентського самоврядування на засадах лідерства: теоретико-методологічне обґрунтування....	26
5.	Семенова А. В. Категорія «ціннісний досвід» як характеристика взаємодії людини.....	32
6.	Speranska-Skarga M. A. Lifelong Learning Competences in Context of Knowledge-based Economy.....	40

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

7.	Брусенко А. С. Формування культури самопрезентації майбутніх соціальних педагогів у позааудиторній роботі.....	48
8.	Володавчик В. С. Сутність і структура професійної мобільності фахівця.....	53
9.	Желанова В. В. Смыслогенез майбутнього вчителя початкових класів у технології контекстного навчання.....	59
10.	Коваленко Д. В. Теоретичне обґрунтування процесуального блоку системи професійно-правової підготовки інженера-педагога.....	68
11.	Ларіонова Н. Б. Мета, зміст і форма практики майбутніх соціальних педагогів.....	76
12.	Луганцева О. Г. Формування і розвиток у майбутніх соціальних педагогів професійно важливих для роботи із сім'єю якостей.....	85
13.	Нечаєва О. В. Зміст підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до статевого виховання підлітків.....	95
14.	Proshkin V. V., Proshkina I. A. Students' scientific activities as a major component in future teachers' university training.....	102
15.	Райхман Є. І. Організація науково-дослідної роботи майбутніх магістрів педагогічної освіти.....	108
16.	Химченко О. М. Функції та компоненти культурного саморозвитку майбутніх педагогів.....	115

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

17.	Бабич В. І. Пошук шляхів удосконалення системи середньої освіти в контексті підвищення рівня соціального здоров'я сучасних підлітків.....	125
18.	Василенко О. М. Соціально-педагогічна робота у ДНЗ з формування життєзберезувальної компетентності дошкільників.....	135
19.	Малишкін А. М. Оцінка творчих здібностей учнів у руховій діяльності.....	142
20.	Роман С. В. Педагогічна концепція формування еколого-гуманістичних цінностей у процесі шкільної хімічної освіти...	149

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З РІЗНИМИ КАТЕГОРІЯМИ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ

21.	Андрєєва М. О. Налагодження взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу ВНЗ у подоланні соціально-педагогічних проблем студентів з особливими потребами.....	165
22.	Григор'єва І. О. Особливості морального вчинку розумово відсталих підлітків.....	170
23.	Коростельова В. Б. Функції класного керівника технікуму щодо профілактики адиктивної поведінки молоді.....	178
24.	Отрошенко Н. Л. Соціально-педагогічна підтримка професійного самовизначення старшокласників.....	184
25.	Тунтуєва С. В. Соціально-психологічні особливості дітей, які розлучаються із біологічними сім'ями.....	193

НАПРЯМИ ТА ЗМІСТ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

26.	Зоря І. О. Регіональний навчально-виховний комплекс як інститут соціального виховання учнівської молоді.....	199
27.	Краснова Н. П. Соціально-виховні технології у роботі соціального педагога.....	209
28.	Лисенко Ю. О. Сім'я як чинник формування міжпоколінних соціальних зв'язків в умовах інформаційного суспільства.....	224
29.	Терновець О. М. Характеристика процесу підготовки та залучення педколективу ЗОШ до профілактики соціального сирітства.....	231
30.	Тямало С. П. Комплексна реабілітація вихованців як соціально-педагогічна проблема.....	239

ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА ЯК СОЦІАЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

31.	Караман О. Л. Напрями і зміст соціально-виховної роботи з неповнолітніми засудженими.....	245
32.	Литвинова Н. А. Динаміка змін згідно когнітивного критерію та відповідних показників рівня сформованості несприятливості підлітків групи ризику до вживання наркотичних речовин.....	252
33.	Пастух Н. В. Сутність та причини злочинної поведінки неповнолітніх.....	260
34.	Силкіна С. А. Причини виникнення важковиховуваності підлітків.....	267
35.	Степаненко В. І. Розробка та стандартизація тесту «Оцінка рівня схильності підлітків до асоціального впливу релігійних культів».....	273
36.	Черних О. О. Аналіз класифікацій загроз в Інтернеті.....	281
37.	Юрків Я. І. Зарубіжний досвід соціально-виховної роботи з умовно засудженими неповнолітніми.....	290
38.	Яковлева О. В. Причини агресивної поведінки молодших школярів.....	296
	Відомості про авторів.....	303

способности спеціаліста к професійному і лічностному розвитку под впливом зовнішніх і внутрішніх умов, дозволяє йому швидко орієнтуватися в вимогах ринку, успішно переключатися з одного виду діяльності на другий і оптимально вирішувати різні професійні завдання. Подана структура професійної мобільності спеціаліста як поєднання соціально-комунікативних, освітніх, загальнонаукових, ціннісно-смыслових і загальнокультурних компетенцій лічності; способности к творчості, готовності к зміненням, активності лічності.

Ключевые слова: професійна мобільність, спеціаліст, компетентність, творчість.

Volodavchyk V. S. Essence and structure of occupational mobility specialist

The article reveals the essence of the concept of professional mobility specialist, which is the willingness and ability to specialist professional and personal development by external and internal conditions, which enables him to quickly navigate the demands of the market, successfully switch from one activity to another optimal solution ' bind a variety of professional tasks. Reveals the structure of professional mobility specialist as a combination of social and communicative, educational, general, value-semantic and general competence of the individual; ability to work, willingness to change, individual activity.

Key words: professional mobility, specialist, expertise, creativity.

Стаття надійшла до редакції 26.12.2014 р.

Прийнято до друку 30.01.2015 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Караман О. Л.

УДК 378.011.3-051

В. В. Желанова

СМИСЛОГЕНЕЗ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ТЕХНОЛОГІЇ КОНТЕКСТНОГО НАВЧАННЯ

У процесі модернізації вищої освіти в Україні, зокрема професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, усе більшої ваги набувають освітні системи, що ґрунтуються на поліпарадигмальному підході, який передбачає реалізацію концептуальних положень особистісно зорієнтованої, смислової, компетентнісної, діяльнісної, суб'єктної, рефлексивної педагогічних парадигм. Це дозволяє організувати навчальний процес у вишах з урахуванням сучасних вимог та особливостей майбутньої професійної діяльності педагога шляхом

актуалізації мотиваційних, смислових, рефлексивних, суб'єктних «вимірів» професійної освіти. Відтак ключовим завданням підготовки фахівців з початкової освіти в умовах ВНЗ є формування вчителя-професіонала, здатного не лише відтворювати традиційні моделі педагогічної діяльності, але й будувати власну професійну діяльність на засадах особистісно зорієнтованого підходу, ціннісно-смисловою основою якого є особистість молодшого школяра. Ефективному розв'язанню окреслених завдань сприяє реалізація технології контекстного навчання, за умови якої в студентів формується активна діяльнісна позиція, що допомагає становленню їхньої професійної суб'єктності, смислового ставлення до майбутньої професії. Отже зосередимося на розгляді саме смислової сфери майбутнього вчителя початкових класів.

Сучасні дослідження смислової проблематики представлені такими провідними науковими напрямками: дослідження смислових установок (О. Асмолов); формування смислових утворень (Б. Братусь); обґрунтування смислової концепції особистості (Д. Леонт'єв); концепція смислової динаміки (Ф. Василюк); дослідження конкретних механізмів смислоутворення (О. Насиновська); дослідження порушень смислоутворення (Б. Братусь, Б. Зейгарник, Л. Цветкова); дослідження форм існування особистісних смислів у свідомості та самосвідомості (В. Столін); аналіз зв'язку смислових утворень з емоційними явищами (В. Вілюнас); вивчення смислових аспектів вольової регуляції (В. Іванніков); розгляд усіх сучасних понять і категорій педагогіки та психології крізь призму їхнього смислового «наповнення» в межах нового наукового напрямку – «смислової дидактики» (І. Абакумова, П. Єрмаков, В. Фоменко). Технологія контекстного навчання обґрунтована в дослідженнях А. Вербицького. Низка досліджень спрямована на розкриття провідних організаційних форм технології контекстного навчання, а саме: лекцій контекстного типу (Н. Борисова, А. Вербицький); ділової гри як форми контекстного навчання (О. Андреева, А. Вербицький); віртуальних стендових лабораторних робіт як інноваційної форми контекстного навчання (К. Гамбург). Отже, аналіз наведених досліджень дозволяє говорити про те, що в психолого-педагогічній науці має місце певна багатоаспектність, різноспрямованість досліджень проблеми смислів. Утім вони не мають антагоністичного характеру, а скоріше взаємодоповнюють та збагачують один одне, не заперечуючи сутнісним основам смислової теорії особистості. Зазначимо також, що смисли переважно розглянуто у форматі структурно-функційного підходу до смислової сфери особистості. При цьому її динамічні аспекти є менш розглянутими. Зокрема, поза увагою науковців залишається дослідження динаміки смислів майбутнього вчителя початкових класів у технології контекстного навчання.

Зауважимо, що в нашому дослідженні для відбиття певних змін в розвитку смислової сфери майбутніх учителів початкових класів використано поняття «смислогенез».

Отже, метою статті є розгляд процесу смислогенезу майбутніх учителів початкових класів у технології контекстного навчання.

Смислогенез – відносно нове поняття, що прийшло в педагогіку й психологію з філософії (А. Пелипенко) [1]. Його психолого-педагогічну інтерпретацію подано в дослідженні І. Колесникової [2]. Відмітимо, що вагомість цього процесу є очевидною. Оскільки саме смисли підпорядковують собі інші життєві прояви особистості (О. Леонт'єв) [3]. Цієї ж позиції дотримується І. Колесникова, яка доводить, що саме смислогенез є внутрішнім механізмом розвитку особистості, тим внутрішнім стрижнем, навколо якого виникає нова впорядкованість і внутрішнього світу, і навколишньої дійсності, з якою пов'язана людина [2]. Зауважимо, що процес смислогенезу ґрунтується на синтезі структурно-функціонального та динамічного підходів, оскільки мова йде про «малу» динаміку виникнення й розвитку певних смислових утворень, що складають смислову сферу майбутнього фахівця. Ми, ґрунтуючись на положеннях, І. Колесникової, трактуємо смислогенез майбутніх учителів початкових класів як низку послідовних трансформацій складників смислової сфери, пов'язаних з постійним породженням й оновленням смислової сфери.

Розвиток смислової сфери має циклічний характер, при цьому кожен цикл смислогенезу характеризується двома етапами: еволюційним і критичним, які супроводжуються відповідно процесами ієрархізації й денерархізації елементів смислової структури. До того ж процес смислогенезу пов'язаний з динамічними смисловими процесами смислоутворення, смислоусвідомлення, смислобудівництва. При цьому сутність смислоутворення полягає в підключенні нових об'єктів (явищ) до існуючої низки або системи смислових зв'язків, у результаті чого ці об'єкти (явища) набувають нового змісту, а смислова система поширюється на нові об'єкти (явища). Смислоусвідомлення здійснюється через два процеси: усвідомлення смислових структур і усвідомлення смислових зв'язків. Результатом останнього є вербалізація смислу, тобто його втілення в певних значеннях, що переводить смисл на новий рівень функціонування. Нарешті, процеси смислобудівництва відповідно до смислової концепції Д. Леонт'єва опосередковані «особливим рухом свідомості», її «особливою внутрішньою діяльністю» (її можливо вважати рефлексією) й спрямовані на порівняння, супідрядність і впорядкування стосунків суб'єкта зі світом, зокрема шляхом творчої перебудови колишніх зв'язків [4].

Звернемо увагу на те, що у процесі смислогенезу проявляється діадність смислу, що реалізується в його континуумній динаміці від мінімального до максимального насичення, а саме: від смислу, що становиться, – до того, що став, від невизначеного смислу – до певного,

кристалізованого у формі ціннісного ставлення; від смислу, що осягається, – до осягнутого (І. Абакумова) [5]. При цьому динаміка смислового розвитку породжує постійну взаємодію між ситуативними смисловими проявами й тими смисловими структурами, що претендують на статус стійких. Смисловий розвиток особистості відповідає логіці від одиничного до загального.

Вагомим для розуміння сутності смислогенезу є положення щодо прояву смислів. На думку І. Абакумової цей процес проходять чотири стадії, а саме:

- 1) смислову дивергенцію;
- 2) розкриття смислу, тобто його розуміння;
- 3) реалізацію смислу (подію);
- 4) переживання смислу (смисловий слід) [5].

Отже, смислогенез майбутніх учителів початкових класів здійснюється в кількох напрямках, а саме:

- трансформація ситуативних смислових структур (особистісний смисл, смислова установка, смислоутворювальні мотиви) у стійкі (смислові конструкти, смислові диспозиції, особистісні цінності);
- «смислонасичення» від мінімального до максимального стану на підставі «уточнення й розширення» (В. Зінченко);
- ієрархізація смислів, їх «кристалізація» (О. Леонтєв);
- зміна динамічних смислових процесів у послідовності: смислоутворення, смислоусвідомлення, смислосудівництво.

Відтак зазначені положення смислогенезу є узагальнювальними щодо смислових аспектів технології контекстного навчання майбутніх учителів початкових класів.

Розглянемо логіку смислогенезу відповідно певним етапам технології контекстного навчання.

Перший етап – адаптивно-технологічний (навчальна діяльність академічного типу, семіотична навчальна модель, перший курс навчання у ВНЗ). На цьому етапі переважають ситуативні смислові структури (смислоутворювальні мотиви, особистісні смисли, смислові установки), тобто професійні смисли ще є ситуативними й проявляються в межах конкретної ситуації. Загалом у процесі навчальної діяльності академічного типу відбувається «насичення» свідомості студента особистісними смислами в контексті майбутньої професії. Смислова динаміка пов'язана з процесом смислоутворення, тобто переходом із потенційного, невербалізованого смислу в актуалізований смисл, спрямований на формування смислової установки, потреби особистості в саморозумінні як майбутнього вчителя початкових класів. Прояв смислів пов'язаний зі смисловою дивергенцією.

Другий етап – імітаційно-технологічний (кваліпрофесійна діяльність, імітаційна навчальна модель, другий та третій курс навчання у ВНЗ). У межах цього етапу відбувається «уточнення й розширення» смислів (В. Зінченко), а саме перехід від безпосередньо-емоційного

сміслового сприйняття до вербалізації смислів, підняття їх до рефлексивно-аналітичного та пізнавально-оцінного рівня. Сміслові утворення особистості піднімаються до того рівня, коли базова система смислів уже представлена у свідомості студента достатньо цілісно й він може співвіднести певні ситуації та завдання, пов'язані з моделюванням контексту майбутньої професії зі своїм смисловим полем та своїми смисловими пріоритетами, тобто відбувається актуалізація смислових структур «Я» при осмисленні суб'єктом професійної ситуації. Тобто динамічний процес смислоутворення поширюється процесом смислоусвідомлення, а саме з'являється осмисленість знань, розуміння свого місця в професії, уміння зробити свій смисловий вибір, але поки що в певних ситуаціях. Тобто, відбувається розкриття, розуміння смислу.

Третій етап – професійно-технологічний (навчально-професійна діяльність, соціальна навчальна модель, четвертий курс навчання у ВНЗ). Цей етап змінює попередні «еволюційні» і є «критичним». Оскільки відбувається вичерпання вже актуалізованих смислів, їх дискредитація в контексті протиріч, виявлених суб'єктом (І. Семенов) і з'являються нові смисли, а саме нестійкі ситуативні (сміслова установка) змінюються стійкими (сміслова диспозиція, смисловий конструкт) смисловими структурами, що пов'язані із стійким смисловим ставленням особистості до майбутньої професійної діяльності, умінням зробити свій смисловий вибір, але вже не в певній ситуації, а в межах професійної діяльності в усій її багатогранності. Тобто відбувається процес смислосудівництва, що є пріоритетним динамічним смисловим процесом на цьому етапі та який відбиває нове осмислення студентом майбутньої професії й самого себе в ній. До того ж стійке смислове ставлення до майбутньої професії вчителя початкових класів доповнюється смисловим ставленням до особистості молодшого школяра. Прояви смислу пов'язані з реалізацією смислу в певних подіях, а також його переживанням, яке є смисловим слідом (за І. Абакумовою). Стійке смислове ставлення до майбутньої професії вчителя початкових класів доповнюється смисловим ставленням до особистості молодшого школяра. Прояви смислу пов'язані з реалізацією смислу в певних подіях, а також з появою «сміслового сліду».

Наведемо приклади використання певних методів контекстного навчання та смислотехнік, спрямованих на формування смислової сфери майбутнього вчителя початкових класів.

Уважаємо доцільним на початковому етапі зазначеного процесу використати аналіз педагогічних ситуацій, але не як самостійну організаційну форму контекстного навчання, а саме як метод навчання. Такими можуть бути ситуації-антиподи, які ілюструють «позитивного» й «негативного» вчителя шестирічних першокласників.

Педагогічна ситуація № 1

Перший клас. Урок рідної мови. Сергій дуже збуджений, веселий. Увага на уроці відсутня, мої неодноразові традиційні зауваження не

дають позитивного результату, хлопчик заважає іншим дітям. Я роздратована. Думаю: «Поставити його в кут чи ні?» І строго звертаюся до хлопчика: «Сергію! Встань! Вийди сюди!» (Поки він іде – змінюється в обличчі, дивиться на мене з переляком). У цей момент мені стало якось недобре: «Що ж я зробила? Якщо я його ображу, завтра він до школи не захоче йти!» Підійшов до мене й дивиться в очі. Ми дивимося один на одного мовчки. І ми один одного зрозуміли. А це – головне. Усе інше приходить саме по собі. Я звертаюся до дітей, імпровізую: «Діти! Сергій хоче нагадати нам про те, як необхідно сидіти на уроках мови. Давай, Сергію, допоможи мені». Потім уже звертаюся до всього класу: «Сядьте, як Сергій нам радить». Клас притих. Сергій теж сидить тихо. Урок продовжується. Сергій уважно й радісно працює разом з усіма.

Педагогічна ситуація № 2

Іде урок у першому класі. Учителька питає: «Діти, перед вами дві картинки. На одній – легкова машина, на іншій – вантажна. Скажіть, як називаються марки цих машин?» Тут же злітають руки. Піднімається один хлопчисько: «Маргарито Петрівно, а який двигун стоїть на цих машинах – карбюраторний чи дизельний?» На вчительку було шкода дивитися, її обличчя покритлося плямами: «Питання ставлю я, а ти повинен відповідати на них. Якщо не знаєш, то не піднімай руку!».

У процесі аналізу ситуації-антиподів студенти констатують сформованість або відсутність певних професійно важливих якостей вчителя, а також співвідносять свій «Я-образ» професіонала з професійним «Я» іншого вчителя.

Такі ситуації можна використати й у якості текстів, які виявляють смисл. Відомий медіа-психолог О. Проніна, обґрунтовуючи переваги використання цієї смислотехнології, уводить в аналіз механізму впливу тексту на особистість поняття «трансцензусу», що відбиває той безпосередній момент, коли інформація виводиться суб'єктом на ціннісно-смисловий рівень і стає особистісною або відторгається через її відчужений характер від цієї людини [6]. У процесі використання цієї смислотехнології відбувається «насичення» свідомості студента особистісними смислами, формується його «смислове поле».

Якщо повернутися до ситуацій щодо «позитивного» й «негативного» вчителя, то в процесі їх безпосередньо емоційного смислового сприйняття відбувається «синхронізація смислових полів» студента й «позитивного» вчителя та відторгнення моделі поведінки «негативного» вчителя. Відбувається смислоутворення, тобто смисл з потенційного, невербалізованого переходить в актуалізований смисл.

Додамо, що такі «ситуації-антиподи» надають студенту кілька альтернатив, тобто можливість здійснити вибір на підставі своїх смислових переваг. До того ж зміна альтернатив є поширеною смислотехнікою (Ф. Василюк, Н. Мироненкова). При цьому є вагомим погляд Ф. Василюка щодо сутності вибору особистості, який, на думку науковця, характеризується такими рисами:

1. Вибір можливий лише у внутрішньому складному світі.

2. Альтернативи, між якими відбувається вибір, – не операції, не засоби дії, що ведуть до однієї мети, а різні життєві відносини, «окремі діяльності» (термінологія О. Леонтьєва).

3. Вибір є активною дією студента, а не пасивною реакцією.

4. Підставою вибору не може бути сила спонукання як така [7].

Отже, беручи до відома ці положення, ми наполягаємо, що студент здійснює свій смисловий вибір на підставі своїх мотивів, цінностей, смислових орієнтирів і вибирає діяльність учителя, реалізуючи при цьому свою суб'єктну позицію.

Зазначимо, що при використанні педагогічної ситуації як методу навчання, а також аспекту певних смислотехнологій, ми пропонуємо таку схему роботи з нею:

- 1) сприйняття ситуації;
- 2) інтерпретація та розуміння;
- 3) прийняття або неприйняття (збіг – розбіжність із цінностями особистості, ідентифікація);
- 4) вироблення ставлення до ситуації, надання їй особистісного смислу;
- 5) інтеріоризація ситуації або її неприйняття.

Таким чином, смислогенез майбутнього вчителя початкових класів є динамічним процесом поступової трансформації ситуативних смислових структур у стійкі; «смислонасичення» від мінімального до максимального стану на підставі «уточнення й розширення»; ієрархізації смислів; зміни динамічних смислових процесів у послідовності: смислоутворення, смислоусвідомлення, смислобудівництво.

Отже, динаміка смислової сфери майбутніх учителів початкових класів проходить шлях від смислоутворення, смислонасичення, актуалізації смислів у певних ситуаціях до актуалізації смислів у форматі професійної діяльності, їх «кристалізації». Розгортання зазначених динамічних процесів співвідноситься з певними етапами розробленої нами технології. Окреслені позиції можуть стати базовими щодо розробки педагогічного інструментарію технології контекстного навчання відповідно її процесуальним складникам.

Список використаної літератури

- 1. Пелипенко А. А.** Смыслогенез и структуры сознания (культурологический подход) / А. А. Пелипенко // Мир психологии. – 1999. – № 1(17). – С. 141 – 146.
- 2. Колесникова И. Е.** Механизм смыслогенеза личности в онтогенезе: морфогенетический и онтологический контекст : монография / И. Е. Колесникова ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – 205 с.
- 3. Леонтьев А. Н.** Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М. : Политиздат, 1977. – 304 с.
- 4. Леонтьев Д. А.**

Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности / Д. А. Леонтьев. – М.: Смысл, 2003. – 487 с. **5. Абакумова И. В.** Обучение и смысл: смыслообразование в учебном процессе : монография / И. В. Абакумова. – Ростов н/Д.: Изд-во Ростов. ун-та, 2003. – 480 с. **6. Пронина Е. Е.** Психология журналистского творчества : учеб. пособие / Е. Е. Пронина. – М.: Книж. Дом «Университет», 2006. – 365 с. **7. Василюк Ф. Е.** Психология выбора / Ф. Е. Василюк // Психология с человеческим лицом: гуманистическая перспектива в постсоветской психологии / под ред. Д. А. Леонтьева, В. Г. Щур. – М., 1997. – С. 284 – 315.

Желанова В. В. Смыслогенез майбутнього вчителя початкових класів у технології контекстного навчання

У поданій статті розглянуто процес смыслогенезу як один із динамічних складників технології контекстного навчання майбутнього вчителя початкових класів. Розкрито сутність зазначеного процесу відповідно до адаптивно-технологічного, імітаційно-технологічного, професійно-технологічного етапів технології контекстного навчання, що збігаються з навчальною діяльністю академічного типу, квазіпрофесійною, навчально-професійною діяльністю. З'ясовано, що смыслогенез майбутнього вчителя початкових класів є динамічним процесом поступової трансформації ситуативних смислових структур у стійкі; «смысле насыщения» від мінімального до максимального стану на підставі «уточнення й розширення»; ієрархізації смислів; зміни динамічних смислових процесів у послідовності: смыслоутворення, смыслоусвідомлення, смыслобудівництво. Представлено приклади певних методів, смислотехнік, що використовуються у технології контекстного навчання.

Ключові слова: смыслогенез, технологія контекстного навчання, смыслоутворення, смыслоусвідомлення, смыслобудівництво.

Желанова В. В. Смыслогенез будущего учителя начальных классов в технологии контекстного обучения

В данной статье рассмотрен процесс смыслогенеза как один из динамических компонентов технологии контекстного обучения будущего учителя начальных классов. Раскрыта сущность указанного процесса в соответствии с адаптивно-технологическим, имитационно-технологическим, профессионально-технологическим этапами технологии контекстного обучения, которые совпадают с учебной деятельностью академического типа, квазипрофессиональной, учебно-профессиональной деятельностью. Выяснено, что смыслогенез будущего учителя начальных классов является динамическим процессом постепенной трансформации ситуативных смысловых структур в устойчивые; «смысле насыщения» от минимального до максимального состояния на основании «уточнения и расширения»; иерархизации

смыслов; изменения динамических смысловых процессов в последовательности: смыслообразование, смыслоосознание, смыслостроительство. Представлены примеры определенных методов, смыслотехник, применяемых в технологии контекстного обучения.

Ключевые слова: смыслогенез, технология контекстного обучения, смыслообразование, смыслоосознание, смыслостроительство.

Zhelanova V. V. Semantic genesis of future Primary School Teacher in contextual learning technology

The article analyzes the semantic genesis as one of the dynamic components of contextual technology training of future primary school teacher. It is proved that the development of semantic sphere is cyclical in nature, with each cycle of semantic origin characterized by two phases: evolutionary and critical processes which are accompanied by the processes of hierarchy and and denerhierarchy of the elements of semantic structure. It was found the directions of semantic origin of future primary school teachers, namely the transformation of situational semantic structures (personal meanings, semantic unit, semantic causes) in resistant (semantic constructs, semantic dispositions, personal values); "Semantic saturation" from minimum to maximum state under "clarify and expand"; hierarchy of meanings of "crystallization"; dynamic semantic change processes in sequence: formation of semantic, semantic awareness, semantic construction. It is solved the nature of the process according to the adaptive-technology, simulation and technology, vocational and technological education stage technology context, consistent with the educational activities of the academic type, educational and professional activities. It is found that semantic genesis of future Primary School Teacher is a dynamic process of gradual transformation situational semantic structures resistant; "Semantic saturation" from minimum to maximum state under "clarify and expand"; hierarchy of meaning; changing dynamic semantic processes in sequence: semantic formation, semantic awareness, semantic construction. It is presented by the example of certain methods, semantic techniques used in contextual technology training.

Key words: semantic genesis, contextual learning technology, semantic formation, semantic awareness, semantic construction

Стаття надійшла до редакції 22.12.2014 р.

Прийнято до друку 30.01.2015 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Докучаєва В. В.

Наукове видання

ВІСНИК
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка
(педагогічні науки)

№ 1 (290) січень 2015

Відповідальний за випуск:
д. п. н., проф. **О. Л. Караман**
к. п. н., доц. **Я. І. Юрків**

Здано до склад. 30.12.2014 р. Підп. до друку 30.01.2015 р.
Формат 60x84 1/8.Папір офсет. Гарнітура Times New Roman.
Друк ризографічний. Ум. друк. арк. 35,68. Наклад 200 прим. Зам. № 41.

Видавець і виготовлювач
Видавництво Державного закладу
„Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”
пл. Гоголя, 1, м. Старобільськ, 92703. т/ф: (06461) 2-16-02.
e-mail: luguniv.info.edu@gmail.com
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3459 від 09.04.2009 р.